

GODS WOORD EN DE VROUW IN HET (REGEER)AMBT

ds. R. D. Anderson (predikant te Rockingham, WA)

Bij een korte samenvatting van wat Gods Woord omtrent de vrouw in het regeerambt zegt moeten we ons natuurlijk beperken tot een aantal belangrijke Schriftgegevens. Allereerst hebben wij te maken met enkele duidelijk klinkende regels die de apostel Paulus ons *namens Christus* aanreikt (verg. 1 Kor. 14:37, “wat ik u schrijf is een bevel van de Heer”). In 1 Korintiërs 14:34 horen wij dat vrouwen gedurende de samenkomsten moeten zwijgen en niet mogen spreken. Zij moeten ondergeschikt blijven zoals ook in de wet staat. In 1 Timoteüs 2:11-15 lezen we eveneens dat een vrouw zich gehoorzaam en bescheiden dient te laten onderwijzen. Het wordt niet toegestaan dat zij zelf onderwijst of gezag over mannen voert. Alweer een regel die Paulus niet zomaar uit zijn duim zuigt, maar die op de geschiedenis van Genesis 2 en 3 stoelt. Samen met andere regelingen, betreft het de vraag “hoe men zich moet gedragen in het huis van God” (1 Tim. 3:15).

Zo genomen lijkt de zaak redelijk vast te staan en het antwoord klip en klaar. Hoe je ook denkt over detailkwesties van toepassing, een vrouw zou nooit een regeerambt in Christus’ gemeente mogen bekleden. En inderdaad moet je met goede argumenten komen als je toch een pleidooi voor de vrouw in het regeerambt wilt doen *en* tevens het hoogste respect, de eerbied en de gehoorzaamheid wilt blijven betrachten ten opzichte van deze woorden van Christus’ afgezant, Paulus.

Naast deze gemotiveerde regelgeving over het optreden van de vrouw in de kerk heeft het Nieuwe Testament ook aandacht voor de volledige deelname van vrouwen en mannen in de rijkdom van Christus’ verlossing. De doop wordt door Paulus ook aan vrouwen bediend (Hand. 16:14-15). En is het niet dezelfde Paulus die in Galaten 3:28 meent te moeten zeggen dat in Christus geen Joden of Grieken meer zijn, slaven of vrijen, *mannen of vrouwen*? Wij zijn allen één in Christus Jezus. Nationaliteit, maatschappelijke rang of geslacht hebben niets te zeggen over de vraag of je bij Christus mag horen. Deelnemen aan de verlossing in Christus is een zaak van *geloof*.

Wanneer wij met respect voor Paulus als Christus’ afgezant omgaan, moeten we hem niet zo uitleggen alsof hij aan een gespleten persoonlijkheidsstoornis leed. Dit wordt gedaan bijvoorbeeld wanneer teksten zoals Gal. 3:28 (geen man of vrouw in Christus) opgeblazen worden tot een soort theologisch-maatschappelijk program. Men kijkt dan met een bloos gezicht naar de zogenaamde zwijgtteksten. Hoe kon de Paulus van Gal. 3:28 ooit zoiets als 1 Kor. 14:34 of 1 Tim. 2:11-15 schrijven?

Wanneer men dan met 1 Tim. 2 worstelt, probeert men soms Paulus’ betoog achteruit te halen door Genesis 2 en 3 anders te lezen dan hij dat doet. Hoewel men daardoor verder van Paulus afkomt, geeft zo’n aanpak de *schijn* dat men oprecht bezig met Gods Heilig Woord is. Het is *schijn* omdat men dan in wezen doet alsof God zijn eigen afgezanten niet in toom kon houden door te voorkomen dat zij op een oneigenlijke (lees: *foute*) manier omgaan met zijn al eerder gegeven Woord. Zonder dat dit altijd aangegeven wordt, staat hier de inspiratieleer in geding. Kunnen we het Nieuwe Testament lezen als gezagvol Woord van God of niet – zij het dan ingegeven zijn door middel van verschillende mannen met hun uiteenlopende stijl en taal?

Wanneer we wèl menen de hele Schrift als gezaghebbend Woord Gods te moeten lezen, betekent dit dat we vanuit deze belijdenis met opzet Genesis 2 en 3 met een bepaalde bril willen lezen. Dat is de bril – in dit geval – van de apostel Paulus.

Laten wij dan zo ons blik op Genesis 2 werpen. In Genesis 2 lezen wij hoe God Adam (“de mens”) vormde uit het stof van de aarde (v.7). Uit zowel de grammatica alsook het verloop van het hoofdstuk is duidelijk dat deze “mens” een mannelijk wezen is. Deze *man* wordt in de tuin van Eden gezet om die te bewerken en erover te waken. Pas daarna wordt opgemerkt dat het niet goed is dat hij alleen blijft. God wil een “helper” voor hem maken die bij hem past (v.18). Opmerkelijk is dat zodra God dit geconstateerd heeft, Hij eerst allerlei dieren bij Adam langs brengt. Adam laat zijn heerschappij over deze dieren zien door hen te voorzien van namen. In het raam van de Bijbel houdt naamgeving in dat men door middel van namen kenmerken aangeeft. In dit ontdekkende proces vindt Adam heus wel dieren die kunnen dienen als helpers (honden, paarden of runderen), echter geen helper die “been van zijn been en vlees van zijn vlees” is, dus geen helper “die bij hem past”. Dit is het moment dat God uit een van Adams ribben het vrouwelijk wezen bouwt. In haar

heeft hij eindelijk een “helper die bij hem past”. Deze geschiedenis laat zien dat God van meet af aan mensen als man en vrouw heeft willen scheppen, overeenkomstig wat samenvattend in Genesis 1 vermeld wordt. Samen zullen man en vrouw Gods beeld op de aarde vertegenwoordigen. Genesis 2 laat echter ook een onderscheid zien. De vrouw is er om Adam te dienen als onmisbare helper. Onder meer benadrukt het slot van Genesis 2 dat de vrouw hem een hulp zal zijn bij de voortplanting. Hoewel Adam in staat was om de tuin te bewerken in zijn eentje, zou hij helemaal alleen niet aan voortplanting kunnen werken. De context van Genesis 2 geeft aan dat het vooral met het oog op deze voortplanting is wanneer er gesproken wordt over de vrouw als een “passende hulp” (verg. 1 Tim. 2:15). Dit accent (wat uiteraard andere vormen van hulp niet uitsluit) wordt bevestigd door de manier waarop God straks in Genesis 3 de vloek op man en vrouw toespitst. Voor de man heeft de vloek vooral te maken met het bewerken van de grond (3:17-19) en voor zijn “helper”, de vrouw, heeft de vloek vooral te maken met de voortplanting (3:16).

Wanneer Paulus redeneert vanuit de volgorde van het ‘formeren’¹ van man en vrouw en daaruit concludeert dat er sprake is van een gezagsrelatie, denkt hij duidelijk aan dit verhaal van Genesis 2 en niet aan de zes dagen van scheppingswerk in Genesis 1. Het is dan al te gemakkelijk en niet ter zake doende om Paulus af te schieten – zoals er soms wordt gedaan – met de opmerking dat de eerder geschapen dieren over de mens gezag zouden moeten hebben. Paulus spreekt niet over een algemeen principe (wie ouder is, heeft altijd meer gezag), maar over de orde van het maken van de eerste man en de eerste vrouw. De man werd geformeerd en moest de tuin bewerken. Later kreeg hij een vrouw als helper erbij. Nergens wordt gezegd dat de man een “helper” is voor de vrouw. Sterker nog, Adam laat zijn leiding over de vrouw zien door ook haar van een naam te voorzien, een naam die haar kenmerkt als moeder van alle levenden (verg. 2:19 en 3:20).

Soms wordt er geponeerd dat Genesis 3:16 zou aangeven dat de strijd tussen de seksen is een gevolg van de zondeval. Hieruit wordt gesuggereerd dat enig sprake van ‘gezagsrelatie’ ook mee door de zondeval bepaald wordt. Gen. 3:16 zou bedoelen dat de man in deze seksenstrijd wint, maar zijn dominantie is gevolg van de zonde. In het licht van Genesis 2 zou die interpretatie op zijn minst meer genuanceerd moeten worden geformuleerd (zoals meestal bij deze interpretatie gedaan wordt). Dan wordt nadruk gelegd op de *manier* waarop mannen, na de zondeval, geneigd zijn om vrouwen te overheersen en misbruik te maken van het gezag dat hen eventueel toegekend wordt. Een andere interpretatie is echter ook gangbaar.² Dan wordt gelet op de parallel tussen Gen. 3:16 en Gen. 4:7. Als we ze letterlijk naast elkaar leggen zien we het volgende:

Gen. 3:16b (God spreekt tegen de vrouw)
En tot je man strekt je begeerte uit, maar hij zal/moet over je heersen.

Gen. 4:7b (de zonde ligt voor Kaïn op de loer ...)
En tot jou strekt zijn begeerte uit, maar jij zal/moet over hem heersen.

In deze teksten is de “begeerte” een poging om een ander onrechtmatig te domineren. De tweede helft van de zin geeft aan wie de leiding behoort te bewaren. De zonde begeert Kaïn te domineren, maar hij moet over de zonde heersen. Op gelijke wijze probeert de vrouw de man onrechtmatig te domineren, maar hij behoort over haar te heersen. Het woord ‘heersen’ is hier dan, zoals vaak in de Bijbel, in positieve zin op te vatten (verg. Gen. 1:18; 2 Sam. 23:3).

Welke interpretatie men ook overtuigend vindt, niets staat de aangegeven gezagsverhouding vanuit Genesis 2 in de weg.

We gaan vervolgens over naar wat Paulus zegt in 1 Kor. 14:34. Vrouwen moeten gedurende de samenkomsten zwijgen, niet spreken, maar ondergeschikt blijven zoals ook de wet zegt. Deze regel mag niet onderuit gehaald worden door een pleidooi op de biddende en profeterende vrouwen van 1 Kor. 11.³ Bidden en profeteren was destijds beslist niet beperkt tot de erediensten. Bovendien begint Paulus pas vanaf 1 Kor. 11:17 de samenkomsten in Korinte te bespreken (eerst de avondmaalsvieringen in de namiddag, 1 Kor. 11:17vv, en daarna de liturgische ochtendbijekomsten, 1 Kor. 12-14). De regel is ook klip en klaar zonder begrenzings. We hebben hier te maken met een algemeen zwijggebod. Paulus noemt het een schande wanneer vrouwen dit zwijgen overtreden. Het ligt voor de hand dat Paulus bedoelt te zeggen dat het door alle oprechte gelovigen als een schande beleefd moet worden wanneer een vrouw tijdens een eredienst spreekt. Dit vooral omdat hij zojuist gezegd heeft dat deze regel ook af te lezen valt in “de wet”. Enkele verzen eerder, in 1 Kor. 14:21, heeft Paulus verwezen naar “de wet” die hij vervolgens citeert (Jesaja 28:11-12). Paulus gebruikt het woord “wet” hier (zoals destijds gewoonte was) als verzamelterm voor het Oude Testament (verg. Joh. 10:34). Waar Paulus precies naar verwijst met het woord “wet” in 1 Kor. 14:34 is onderwerp van discussie (velen denken aan Gen. 3:16, zie de uitleg boven). De meest eenvoudige oplossing

1 Paulus gebruikt hier het werkwoord van de Septuaginta in Gen. 2:7. Adam werd inderdaad niet ‘uit niets’ geschapen, maar geformeerd uit aarde.

2 Zie bijvoorbeeld, Susan T. Foh, *Women and the Word of God* (Philadelphia: Presbyterian and Reformed, 1979) 66-69.

3 Zie R. D. Anderson, *1 Korintiërs, Orde op zaken in een jonge stadskerk*, 2e ed. (Kampen: Kok, 2012), 148, 215.

ligt in de uitleg die Paulus zelf geeft in de aanverwante passage uit zijn eerste brief aan Timoteüs (1 Tim. 2:11-15). Volgens Van Bruggen, zou deze brief geschreven zijn pas enkele maanden na 1 Korintiërs.⁴

Dat brengt ons gelijk naar deze tekst. Enkele vooropmerkingen zijn op zijn plaats. Allereerst is er in 1 Timoteüs 2 weinig aan polemieken te constateren. Paulus schrijft op een rustige manier en geeft doorgaans ordemaatregelen aan Timoteüs. Wanneer men een poging doet om allerlei achtergrond scenario's te schetsen tegen welke Paulus hier zou polemiseren, moet dat als inlezzende *inleg* en niet uitleg beschouwd worden. Mede hierdoor, wanneer wij de verzen 11-15 behandelen, behoren wij tot een uitleg te komen waardoor Paulus' woorden met betrekking tot vrouwen juist over vrouwen – zonder een in te leggen probleem – gaan. Wanneer bijvoorbeeld vers 11 zo uitgelegd wordt dat de in Efeze zo oproerige dominante vrouwen zich dienen rustig te houden, krijgen we te maken met een vermaan dat net zo goed gericht had kunnen worden tegen oproerige dominante *mannen*. Paulus' woorden, echter, geven *geen enkel* reden om te suggereren dat hij een bijzondere situatie probeert te kalmeren. Hij wil de respectieve rollen van vrouwen en mannen rondom de eredienst rustig bespreken. En omdat het hierom gaat – mannen bidden, vrouwen letten op de kleding, vrouwen blijven in stilte, mannen tot de ambten kiezen – behoort de uitleg ook van vers 11 iets specifiek over de vrouw te zeggen te hebben.

Het lijkt mij wel goed om allereerst duidelijk voor ogen te hebben wat Paulus hier feitelijk van vrouwen wenst. Een letterlijke vertaling van 1 Tim. 2:11 luidt: *Een vrouw dient zich in stilte en in alle onderdanigheid te laten onderwijzen.*⁵ Vrouwen mogen daarom mannen niet onderwijzen of anderszins gezag over mannen uitoefenen (v.12). Hoeven mannen dan zich nooit te laten onderwijzen? Wanneer we Paulus voor gek willen zetten, zouden we kunnen concluderen dat volgens hem mannen zich nooit hoeven te onderwerpen aan het gezag van andere mannen, noch door andere mannen onderwezen hoeven te worden. Daar gaat het hier uiteraard niet om. En dat kan gelijk ook een clou zijn voor wat Paulus hier duidelijk wil maken, namelijk de *manier* waarop kerkelijk onderwijs ontvangen wordt.⁶ Zoals duidelijk is uit 1 Kor. 14, konden mannen in gesprek met elkaar gaan tijdens de eredienst over hetgeen geleerd werd, om zo vragenderwijs te leren.⁷ Zo'n leergesprek hoefde hun gepaste *onderdanigheid* aan de leraar of profeet niet in de weg te staan. Om nu duidelijk te maken dat deze leermethode niet voor vrouwen bedoeld is, schrijft Paulus in 1 Tim. 2 dat vrouwen "in stilte", dat wil zeggen, "in *alle* onderdanigheid" zich behoren te laten onderwijzen.⁸ Paulus draagt twee redenen aan voor dit verschil tussen vrouwen en mannen in de leerhouding. De eerste is al eerder besproken en gaat om de gezagshouding die Genesis 2 duidelijk laat zien vanuit de volgorde van het formeren van man en vrouw. De tweede reden van v.14 kan een verkeerde indruk opwekken vanuit de NBV, waar wij lezen: *'En niet Adam werd misleid, maar de vrouw; zij overtrad Gods gebod.'* Een letterlijke weergave kan de bedoeling van Paulus helderder maken: *En niet Adam werd misleid, maar de vrouw misleid zijnde is in overtreding gevallen.* Passages zoals Rom. 5:12vv maken duidelijk dat Paulus de eindverantwoordelijkheid voor de zondeval aan Adam toeschrijft. Wat hij hier doet is de *aard* van de zondeval onderstrepen. Het gaat hem er niet om *dat* Eva in overtreding gevallen is, maar om *de manier* waarop, namelijk, door 'misleiding' – overeenkomstig de schuldbelijdenis van de vrouw in Gen. 2:13. Mogelijk bedoelt hij te zeggen dat vrouwen over het algemeen makkelijker misleid worden (mede door een constitutie geënt op het baren en zorgen voor jonge kinderen, bijv. een ander hormoonstelsel dan mannen). Toch maakt hij dit niet specifiek. Evengoed kan het zijn bedoeling zijn te zeggen dat vrouwen na de zondeval een gepaste schaamte tot uiting behoren te brengen voor de manier waarop hun aartsmoeder in overtreding gevallen is. Deze gepaste schaamte laten vrouwen merken door in de kerk hun onderdanigheid aan kerkelijk onderwijs op een strengere manier toe te passen dan voor mannen geldt en uiteraard sowieso geen deel te nemen aan het geven van zulk onderwijs of andere gezagsvormen in de kerk.

Hieruit mag duidelijk blijken, dat het regeerambt voor de vrouw naar de visie van Christus' afgezant Paulus, gesloten blijft.

4 J. van Bruggen, *Paulus: Pionier voor de Messias van Israël* (Kampen: Kok, 2001) 266-67.

5 Hoewel de woorden "in stilte" ook als "rustig" weergegeven kunnen worden, duidt *ἡσυχία* vaak echte stilte. Deze weergave loopt ook parallel met het zwijggebod van 1 Kor. 14:34. Bovendien laat het iets specifiek zien dat Paulus van vrouwen wenst tegenover mannen. Mannen hoeven niet te zwijgen (zie uitleg beneden), maar behoren zich wel rustig te houden bij onderwijs (net als vrouwen).

6 Dat het juist kerkelijk onderwijs betreft is duidelijk uit 1 Tim.3:15 (zie het begin van dit artikel).

7 Zie hierover verder mijn commentaar op 1 Kor., 211-218.

8 Interessant is dat in onze eigen traditie ook de mannen (buiten de predikanten en preeklezers etc.) "in stilte" en "in alle onderdanigheid" leren. Dat heeft uiteraard te maken met de groter geworden kerkgemeenschappen waardoor zo'n vraag en antwoord sessie geheel onpraktisch is.